

KOCKAKÖVEK

„Nekem Kreon kell. Béke” — mondja a kórus, a tömeg. A nép, melynek minden egyes tagja magánbékét köt a történelemmel, és rábólint a mindenkori Kreonokra. Kreonunk nincs már, közös hát a béke.

Ugyanazon békességben ülünk egymás mellett vagy egymással szemben — a bemutatón egy sorban a börtönök kiváló ismerője, **Eörsi István**, a régi—új párt más-más stílusban faragott oszlopai, Barabás János és Németh Miklós, az ötvenhatos halálraítélt, Mécse Imre, velük átellenben a politikus(író), Csengery Dénes —, az ütemes vastaps most az említett drámaírónak, **Eörsinek** szól, aki Szophoklész Antigonéját igazította át. Drámája a

Tragédia magyar nyelven Szophoklész Antigonéjából

címét viseli. Együtt csattog a tenyerünk. Mosolygunk is hozzá. Tiszta Európa.

De vajon őszintébb-e ez a taps, mint ama egykori? Persze, akkor sem tudhattuk, mit gondol a szomszédunk. Most sincs hát jogunk kételkedni és kérdezni: az új Nemzetinek, a várszínházi premiernek, avagy kikapart, kiizzadt európaiágunknak szól-e ez a taps. Ülünk hát a színtér két oldalán, és nézzük a kis Gavroche-t simogató, csikorgón mosolygó Antigonét, a forradalmárt, ünnepeljük őt, mert félünk tőle. Béke van. Szóval félünk, mert nem hiszünk Antigonének.

Én legalábbis nem hiszek. Hiteltelennek találom őt, s az előadást is. A csúsztatásokat hagyjuk — nem az ötvenhatos forradalmat, nem a sokszor szikrázóan szellemes **Eörsi Istvánt**, nem a máskor oly kiváló rendezőt, **Csiszár Imrét** találok általában hiteltelennek. Egy bizonyos sikertelen előadásról írok. Egy előadásról, melynél fel kell tenni az álnaivnak mutatkozó kérdést: Mikor kezdődik egy produkció, és mikor ér véget?

A közönség irodalmon cseperedett része — szerencsés esetben — csak addig csöngeti cukrozacsckóját, míg el nem hangzik az első szó a színpadon. Pedig egy függőnytelen, stúdiószűknyi közegben már előbb is megtapasztalhat sok mindent. Esetünkben mindent. Egy előadás akkor kezdődik, amikor belépünk annak terébe. Amikor a Várszínház Kamaratermébe lépünk, nagykabátos, kalapos alakok kezünkbe nyomnak egy szép emléklapot (*Török*

Antigoné: Ráckevei Anna (Fotó: Koncz Zsuzsa)

László munkája) — rajta a lövések-zsaggatta falba olvadó, átlótt szívű áldozat —, elfoglaljuk a helyünket, velünk szemben nézőtársaink. Őket (is) látjuk majd mindvégig. Szembesülünk mindazzal, ami a köztünk húzódó keskeny sávban történik.

Egyelőre az öt nagykabátos bizonytalanul ácsorog a csatornákkal szegélyezett, macskakővel kirakott úton. Távvolabb, az ablakmélyedésekben időmarta görög sírkövek várakoznak. Az úton egykori emberszobrok törmelékei, csonka fejek, karok hevernek. Az utat két végén kőfal, illetve súlyos vaskapu zárja le (díszlet: *Vayer Tamás*). A kabátosok elindulnak egy-egy embercsonk felé. Mellüköz emelik azt, megtisztítják az élet színterét a múlt elföldreletlen roncsaitól. Aztán összeborulnak, kabát kabátra hullva hallgat. Az eleddig harsány szovjetes indulómuzsika is halkul (zene: *Mártha István*). Üres a tér, csak három árva kockakő virít kihívóan az úton. Elnyújtott síkoly hangzik, „kezdődik az előadás”.

De voltaképp be is fejeződik, hisz ekkor már mindent tudunk. Tudjuk, hogy e köveket kézbe kell majd venni és a kapunak hajítani, hogy e dobálódzó az ötvenes évek fekete öltönykosztümében harcoló Antigoné lesz (*Ráckevei Anna*), és a nagykapun egy újabb nagykabátos, kopott hetvenes Kreon (*Bessenyei Ferenc*) lép majd ki. Nem az a baj, hogy kötelező olvasmányok szorgos olvasóiként kívülről tudjuk a művet. A rítus lényege pontosan a várt és tudott dolgok bekövetkezése — ám Csiszár Imre rendezése nem jut el a rítusig. Megreked a stilizálás és a naturalizmus macskakő-közhelyekből épített mezsgyéjén. Mindkét szélen otthonosan mozgott eddig a rendező, a kettő összeházasítása nem sikerült. Egymást leplezi le a frigyre kényszerített *Brecht* és *Sztanyiszlavszkij*. Egy szobor nem izzad — itt viszont a fehérre meszelt arcokon csorog a veríték. Antigoné a láncait csörgeti, Kreon visszafogott és borzasztóan eszköztelen. A vak jó nagyon nem lát, és ezt minden mozdulatával közli. Antigoné — mint korábban a kórus is — hozzánk, „thébaiakhoz” beszél. Kreon pedig behozza a véres kabátokat, megmutatja a jelképeket. Aztán még bejön egy kisfiú, gyertyával. Minden nyilvánvaló. Túlságosan.

Bérczes László

EGYEDÜL

Ibsen aktuálisabb, mint valaha. Gondolatai, gondolkodásának rendszere, a természetéhez forduló képei és képzetei, alakjainak evillági realitása a maguk társadalmi meghatározottságában és jelenünkhöz forduló hitelességében egy napjainkban született drámában sem lehetne hatásonabb. E fölfedezés nem új keletű. Így gondoltuk

A nép ellensége

másfél évtized előtti bemutatója után is, amikor a korabeli Katona József Színházban *Szinetár Miklós* rendezésében *Kállai Ferenc* formálta meg főhősét, az igazságot ismerő, s azért magát, családját, egzisztenciáját, jó hírét fölláldozni kész Stockmann doktor alakját. S ha alkortájt úgy mondtuk, hogy Ibsen drámája (*Arthur Miller* 1950-ben keltezett átformálásában) a budapesti színházban a pénz urallma, a hivatal hatalma és az önzés szömléte, úgy mára még *tágabb* természeti metaforájának és direkt beszédének kiteljesedési köre. A hatalom, a születőben lévő demokrácia, a nép akarata és befolyásolhatósága, a pártok szava és a sajtó szabadsága vagy szabadossága mind megannyi megválaszolatlan napi kérdés, élesen szóló kétély, sorsunkra-gondjainkra ráfeleltethető, ráfelelő jelkép.

A Vígszínház *Balikó Tamás* rendezte előadásának igazi érdeme, hogy úgy éli jellemünket, megmutatva benne a száz év előtti múltat és a közelebbit is, hogy formai elemeiben, magatartásában egy pillanatra sem válik számdékoltan maivá. Nem kíván didaktikusan magyarázkodni, netán erőltetett magyarázatokat fűzni a látottakhoz. A drámai történésben pontosan tudja és éli a dráma igazságát, amely ily módon a látásmód tisztaságával, a természetes színjátszás és létezés eszközeivel és élményével megteremt számunkra a mai hitelességet. E természetes drámai indítás eredménye az első felvonás lassan mozduló cselekménye. Félelmetes erővel és lendülettel emelkedik a tragédia magasába a népgyűlés ismerőségében, háttorzongató jelenetében. A befolyásolás és befolyásolhatóság,